

na srednjo Evropo. Gregor Tome pa govori o generacijskih značilnostih mladine, predvsem skozi njihove subkulture kot izraz specifičnosti njihovih življenjskih stilov in kulturnih praks. Velik del zbornika obsegajo članki, ki obravnavajo raznolike zgodovinske in etnološko-antropološke teme. Tu gre tako za probleme teoretske narave, kot je vprašanje zgodovinskega retroaktivizma (Kante) ali pa odnosa med etnologijo in antropologijo (Šmitek), kot za predstavitev osebnosti in dogajanj iz slovenske zgodovine 20. stoletja, denimo vloge Antona Korošca od razpada Avstro-Ogrske in nastanka Jugoslavije (Bister), vloge generala Rudolfa Maistra za nastanek prve slovenske vojske in priključitev severne Štajerske (Švajncr) ali jugoslovanskega vprašanja med drugo svetovno vojno (Lečnik) in nadzora nad tiskom v Sloveniji v letih 1945-90 (Horvat) pa ter tudi za konkretne etnološke študije, denimo raziskavo socialnega spomina prebivalcev vasi St. Peter (Brumen) ali vloge gospodinjskih aparatov (Petek). Posebej zanimiva je zgodovinsko sociološka predstavitev življenja in dela Franceta Vebra, velikega in vsestranskega, vendar dolgo časa zamolčanega slovenskega znanstvenika (Čas, Samec).

Za zbornik je značilna številnost in heterogenost tekstov in zato tudi pomanjkanje tematske kohezivnosti. Vendar pa obenem prav heterogenost in sodelovanje različnih znanstvenih disciplin predstavlja pozitivno stran, če upoštevamo kontekst nastanka zbornika. Gre pravzaprav za uvajanje gimnazijcev v področje sociologije in pri tem je multidisciplinarni pristop, ki ob podajanju potrebnih teoretskih znanj temelji na obravnavanju konkretnih življenjskih problemov z različnih vidikov, vsekakor zaželen. Kot pozitivno stran velja omeniti tudi udeležbo treh dijakinj s svojimi prispevki, kar je dokaz angažiranega dela na tem področju.

Tina ŽUČKO

Mirjam Mencej

VODA v predstavah starih Slovanov o posmrtnem življenju in šegah po smrti

Slovensko etnološko društvo, Ljubljana 1997, 185 str., 2835 sit

Knjiga je magistrsko delo avtorice Mirjam Mencej, ki je medtem napisala že doktorsko disertacijo in trenutno predava na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Delo je namenjeno strokovnim krogom, zato je avtorica ohranila znanstveno zasnovo magistrske naloge, z vsemi citati, katerih prevode podaja v opombah pod črto.

Glavna avtoričina preokupacija je iskanje mitskih predstav o vodi kot poti na oni svet oziroma ločnici med svetovoma živih in mrtvih, kar je ena najbolj razširjenih predstav svetovnih mitologij. Predstavo o vodi kot ločnici zasledimo že pri Egipčanih, starih Grkih ter skandinavski, japonski, indonezijski, malezijski in morda še kateri mitologiji. Zastavi si vprašanje, ali so tudi stari Slovani nekoč poznali takšno predstavo o vodi. Dokazuje za to skuša najti v ljudskem slovstvu, šegah, arheoloških najdbah in jeziku, kar zahteva preučevanje dveh ločenih, a vseeno komplementarnih delov-ljudskih predstav o potovanju duše v onostranstvo ter šegah ob smrti. Povezuje ju različen način uporabe vode. V prvem delu se morda skrivajo ostanki predkrščanskega mita, v drugem pa se kažejo drobci starodavnih pogrebnih obredov. Ker morebitne sledove išče tako v literaturi kot jezikoslovju, uporablja komparativno metodo dela.

Delo sestavlja pet poglavij. Prvo poglavje prinaša gradivo starejše slovanske zgodovine, o starih načinih pokopa in sežiga v ladjah ter s tem povezano mitsko predstavo o deželi mrtvih, katero od tega sveta loči voda. Navaja mnjenja pomembnejših avtorjev, ki so se ukvarjali s to tematiko (A. Kotljarevskij, D. Ančun, C. Clemen, S. Trojanović, Z. Vana, L. Niederle, D. Trstenjak, V. Čajkanović, V. V. Ivanov, V. N. Toporov, F. Bezljaj, V. Mödendorfer, G. Krek, O. Schrader, A. Fisher in B. O. Unbegaun).

Drugo poglavje je sestavljeno iz več sklopov, v katerih so zajeta poročila o novejših odkritjih pokopa v čolnu pri južnih Slovanih. Sledijo novejša poročila o onostranstvu, ki so še pred kratkim živela med ljudstvom ali jih je moč zaslediti v novejšem etnografskem gradivu, pri Slovencih le še v pesmih in pripovedkah. Avtorica nadaljuje z izborom iz ljudskega slovstva (pripovedke, pesmi, molitve, zagovori), v kateri je, s podrobnejšo analizo, moč zaslediti eksplicitno predstav o vodi.

Zadnji del poglavja vsebinsko najbolj izstopa od ostalih. Govori namreč o uporabi vode v recentnih pogrebnih šegah kot enemu pomembnejšim elementom, znanega pri vseh južnih Slovanih. Uporaba vode se kaže na različne načine; kot pitje med umiranjem, izlivanje v trenutku smrti umivanje, postavljanje pod mrtveca na parah ter kropenje mrtveca, prostora in pogrebnikov. Pri tem ima voda predvsem lustrativni pomen oz. služi kot sredstvo zaščite pred nečistim mrtvecem in morebitnim vračanjem le tega.

Mencejeva poudari, da med uporabo vode v šegah ob smrti in prehodu duše čez vodo v svet mrtvih ter domnevnimi starodavnimi obredi pokopa oz. sežiga v čolnu, ni videti večje povezave. Vendar pa komparacija raznih ljudskih šeg in navad z vodo, znotraj pogrebnih šeg, implicitno razkriva globlji pomen vode kot ključa do razumevanja predstav o prehodu duš na drugi svet.

Tretje poglavje avtorica namení prikazu jezikovnih paralel med nekaterimi besedami slovanskih jezikov, katere bi lahko kazale na možno povezavo med pojmom vode in smrti.

Četrto in peto poglavje bralce seznanjata s podatki o lokacijah grobov ob vodi in kopanju vodnjakov kot zaobljub za umrlega, o čemer je zlasti veliko podatkov iz Bosne in Hercegovine. Arheološke najdbe so pokazale, da so bili grobovi Slovanov pogosto locirani ob vodi, bodisi rekah, jezerih ali vodnjakih, kajti smisel vode je bil, omogočiti duši čim hitrejši odhod v deželo mrtvih, hkrati pa je voda pomenila prepreko, ki naj bi zavstala vračanje duš in demonov v svet živih.

Avtorica na koncu poveže vse ugotovitve in odgovori na začetku zastavljeno vprašanje, ali so Slovani pred prihodom krščanst-

va poznali mitsko predstavo o prehodu duše v onostranstvo in s tem povezan obred. Po njeni interpretaciji gre za avtentično slovansko mitsko predstavo o vodi kot meji med svetom živih in mrtvih, ki naj bi bila starejša od izoblikovanja indoevropske jezikovne skupine, saj je razširjena po vsem svetu, od Bornea in Indonezije do Mezopotamije in Egipta. Kot del skupne dediščine so jo morali poznati oz. sprejeti tudi Slovani.

Vsebinski sklop zaokroži obsežna bibliografija, ki zajema kar 426 enot. Gre predvsem za strokovno literaturo in nekaj virov, kjer so navedene zbirke ljudskega slovstva, katere so Mencejevi služile za iskanje predstav pri obravnavani temi.

Delo je pomemben prispevek k slovenski etnologiji, saj so po besedah avtorice tukaj zbrana vsa pomembnejša pričevanja, ki na kakršenkoli način omenjajo vodo v povezavi s smrtjo v verovanju, šegah in slovstvu Slovanov. Na koncu je treba poudariti, da gre za avtoričino izrazito osebno interpretacijo pomena vode v slovanski mitologiji, ki nasprotuje vsem dosedanjim razlagam. Poleg tega bi tako obširna tematika zahtevala interdisciplinarni pristop različnih strok, ne le etnologije.

Maja STASA

Jerald Greenberg, Robert A. Giacalone
Antisocial behavior in organizations
 Sage Publications, 1997, 203. str., E-mail
 založbe: order@sagepub.com.

Delo je izbor strokovnih tekstov, ki nam v devetih poglavjih predstavijo prisotnost asocijalnih oblik vedenja v organizacijah. Avtorja poudarita, da je namen knjige opozoriti na prisotnost asocijalnega vedenja v organizacijah in nakazati smernice njihovega reševanja. Prvi urednik, Jerald Greenberg, je predavatelj poslovne etike in upravljanja s človeškimi viri na Univerzi Ohio, član Ameriškega združenja psihologov in član Združenja za organizacijsko vedenje. Je avtor več kot stotih strokovnih člankov, v katerih obravnava tematiko organizacijske pravičnosti in vedenja v organizacijah ter išče